

Att utveckla ett nytt ägandebegrepp

av Gerald Häfner, ledare av sektionen

Socialvetenskapliga sektionen genomför en kritisk revision och förnyelse av ägandebegreppet. Ett ekonomiskt liv som är broderligt, hållbart och orienterat mot allas väl behöver skäliga ägandeformer för att kunna förbinda ett fritt företagsliv med broderlighet och skydda dem mot intrång av främmande intressen.

Vi har vant oss vid mycket. Jag menar då allt för mycket. Det finns saker man inte ska vänja sig vid. Dit hör frågeställningar som har blivit så självklara för oss att vi inte längre reflekterar över dem. Exempelvis den extremt ojämna fördelningen mellan fattigdom och rikedom. När en del har så mycket att de inte vet vad den ska göra med allt och andra knappt kan livnära sig, är det något som inte stämmer inom våra ekonomiska och rättsliga och därmed sociala förhållanden.

Detta gäller också den framskridande koncentrationen av (kapital-)egendom. Vi förhållar oss till den fria konkurrensen. Den förstör för monopol och garanterar friheten. Det menar vi i vilket fall. Men redan sedan lång tid tillbaka har det motsatta inträtt. Aldrig var marknadskoncentrationen så stor som i vår tid. Företag säljs och köps som bilar eller grönsaker.

Tveksamt ägande av företag

Låt oss titta närmare på saken: vem äger egentligen alla stora, multinationella koncerner? Knappast de verkliga "entreprenörerna". Det är allt oftare multinationella finansinvestorer som äger dem. De köper systematiskt världen över företag (andelar) och utgör sedan lång tid tillbaka en ny multinationell makt, som är (finansiellt) starkare än vilket företag som helst, vilken stor bank som helst och (nästan) vilken stat som helst.

Låt oss ta det amerikanska investmentbolaget BlackRock som exempel: BASF (en av världens största kemikaliertillverkare), Bayer, Daimler, Tyska börsen och Lufthansa är de största enskilda aktieägarna, liksom hos Apple, McDonalds, Nestlé, Exxon Mobile, Shell och otaliga andra. 2004 var BlackRocks förvaltade förmögenhet 300 miljarder US-dollar, 2008 hade den vuxit till 1,3 biljoner och idag belöper den sig på ofattbara 6,3 biljoner US-dollar – med en fortsatt brant stigande tendens. BlackRock är stor aktieägare i alla (!) 30 DAX-koncerner (Deutscher Aktienindex = DAX), liksom i 282 av de 300 största världsomspännande listade kapitalbolagen i västvärlden.

Felet ligger i våra ekonomiska strukturers grundprinciper: Allt måste ha ett pris, allt ska kunna köpas och säljas. Men det finns en rad ting som inte kan och inte får bli betraktat som varor. Allra främst: människan. Sedan mänskligt arbete, som inte går att skilja från människan. Detsamma gäller för jorden, marken, just för att den utgör våra försörjningsmöjligheter och vi har varken skapat den och vi kan inte heller föröka den. Inte heller ett företag kan vara en vara. För det är en social organism, en för varje företag unik samklang av (framför allt) människor, förmågor, behov, relationer, anlag och idéer. Den utanförstående köparen är inte reellt förbunden varken med medarbetarna eller med företagets idé eller mål. Köparen hade ett avkastningsprojekt i sikte.

Forskning i delaktigheten

För Socialvetenskapliga sektionen betyder forskning, varhelst den är möjlig: Aktionsforskning. Vi är alltid själva en del av det sociala, är medgestaltare och delaktiga i alla problem. I vårt arbete vill vi därför inte bara beskriva det sociala utan vi vill också förstå det i dess djupare kraftområden och lagbundenheter och förändra området till det bättre i meningen av människans och samhällets framåtskridande.

Därför initierade Socialvetenskapliga sektionen redan för 2 1/2 år sedan kunskapande samtal om ägandebegreppet. Vårt mål var att förstå hur vi ska kunna vidareutveckla ägandebegreppet, liksom dess rättsliga utformning, så att det inom ekonomiområdet ska kunna bli ett bättre verktyg för utvecklingen av broderlighet än det gamla begreppet, som baserar sig på den romerska fastighets- och privaträtten.

På sin tid var denna gamla form av ägande nödvändig. Den enskilde behövde kunna distansera sig från gruppen och säga: "Det här är nu mitt. Jag kan göra vad jag vill med det!" Och lagstiftningen behövde skydda denna rätt och utesluta alla andra från att nyttja den aktuella egendomen. Bara på det sättet kunde ekonomisk tillväxt och frihet ske. Men i vår tid handlar det om att ta ett nytt steg: Hur kan min frihet på bästa möjliga sätt bidra till helhetens och mänsklighetens bästa?

Företagandets mål är inte att skapa profit. I bästa fall är detta en biprodukt till en meningsfull verksamhet för mänskligheten och världen som helhet. Just av den anledningen blir (särskilt unga) företagare verksamma. Även medarbetare är allt mindre likgiltiga inför vem och för vad de arbetar. För många är det utslagsgivande att veta det.

Ägandekonferens

Under ledning av Armin Steuernagel (Purpose AG), Götz Rehn (altnatura), Till Wagner (GTREU), Benjamin Böhm och Ingo Krampen (advokat), liksom Gerald Häfner (ledare för den Socialvetenskapliga sektionen) arbetade vi ut en sådan juridisk form och samtalande om den och förbättrade den med en hela tiden växande krets av experter, erfarna och unga företagare. Vi beslutade oss för en slimmad design med fokus på att bara reglera det mest nödvändiga och som ska ge största möjliga frihet. Sedan några veckor samtalar vi om förslaget med företagare och politiker. Reaktionerna på denna strategi för ett "ansvarsägande" liksom på en ny juridisk form "Företagande inom ansvarsägandet" är hittills positivt.

Slutet av oktober 2018 bjöd vi tillsammans med Purpose-nätverket och andra medgestaltare in till en "Ägandekonferens" som 350 människor från vetenskapen, politiken, förbundet, medier, förvaltning och (framför allt) engagerade företagsgrundare och företagare från olika branscher, riktningar och åldersgrupper deltog i. Det ser ut som om vi kan nå våra eftersträvarde mål av förvandling av dagens äganderätt inom företag om inte alltför lång tid, även om det säkert trots allt kommer att ta sin beskärda tid.

Lagförslag/Web: sozial.goetheanum.org